

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ХЕРСОНСЬКИЙ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**
**Факультет української й іноземної філології, журналістики та
мистецтв**
**Кафедра англійської філології та світової літератури імені професора
Олега Мішукова**

**СПЕЦИФІКА ВІДТВОРЕННЯ ІДИОМ У ХУДОЖНЬОМУ
АНГЛІЙСЬКОМОВНОМУ ДИСКУРСІ: ФУНКЦІЙНИЙ ТА
ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТИ**

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: здобувачка 08-202М групи
Спеціальності 035. Філологія
Спеціалізації 035.041 германські мови та
літератури (переклад включно), перша –
англійська
Освітньо-професійної програми
«Філологія (германські мови та літератури
(переклад включно))»
Полив'яна Яна Володимирівна

Керівник: кандидатка філологічних наук,
доцентка Французова Катерина Сергіївна

Рецензент: кандидатка філологічних наук,
доцентка кафедри англійської мови в
судновій енергетиці Херсонської
державної морської академії Соловей Г.С.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Ідіоми в англійській мові: теоретико-методологічний аспект дослідження.....	6
1.1. Загальна характеристика ідіом в англійській мові.....	6
1.2. Підходи, визначення та класифікації ідіом.....	13
1.3. Функціональні особливості англійських ідіом у художньому англійськомовному дискурсі.....	19
РОЗДІЛ 2. Особливості відтворення ідіом у романі Тейлор Дженкінс Рід «Сім чоловіків Евелін Г'юго»	24
2.1. Способи перекладу англійських ідіом у романі.....	24
2.2. Труднощі перекладу ідіом українською мовою.....	31
ВИСНОВКИ.....	37
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	41

ВСТУП

Англійська та українська мови дуже багаті на ідіоми. Інколи вони мають схожу конотацію, однак у зв'язку з культурними та світоглядними відмінностями, які склалися століттями під час історії, деякі ідіоми, зокрема в художній літературі, можуть викликати різні емоції та вимагають особливого підходу під час відтворення їх іншою мовою. Тому переклад цих фразеологічних одиниць викликає великий інтерес.

У дослідженні аналізується оригінальний текст роману «Сім чоловіків Евелін Г'юго» американської письменниці Тейлор Дженкінс Рід та його переклад українською мовою. **Актуальність дослідження** зумовлена значною мовностилістичною вагою ідіом у англійськомовному художньому дискурсі на всіх рівнях їхньої структурно-семантичної організації, загальним напрямком сучасної філології та визначається недостатньою вивченістю перекладацького компонента англійських ідіом зазначеного твору, який є продуктивним засобом вивчення специфіки англійської мови в художньому дискурсі.

Дослідженням ідіом, фразеологічних одиниць, їхніх функціональних, перекладацьких та перекладознавчих характеристик займалися як вітчизняні (Баран Я. А. [3], Баранцев К. Т. [2], Білоноженко В. М. [14], Вірстюк О. Д. [4], Гнатюк І. С. [14], Доценко Р. [1], Дятчук В. В. [14], Зимомря М. І. [3], Зубрицький Р. Я. [4], Комар Л. [5], Корунець І. В. [6], Кочерган М. П. [7], Мизин Т. О. [8], Мишак О. О. [9], Нагорна О. О. [10], Остапенко В. І. [11], Павленко Н. О. [12], Смаглій В. М. [15] та ін.), так і зарубіжні дослідники, серед яких Cermak F. [19], Colson J. [22], D'Arcais Giovanni B. Flores [23], Donthi S. [26], Fillmore C. [27], Gibbs R. [28], Granger S. [29], Kavka S. [30], Kay P. [27], Langlotz A. [33], O'Connor C. [27], Patel O. [26], Roos E. [39], Spears R. [40], Spencer M. [26], Wright J. [45], Zibert J. [30] та ін.

Зв'язок дослідження із науковими програмами, планами і темами. Роботу написано в межах однієї з основних наукових тем кафедри англійської філології та світової літератури імені професора О. Мішукова №0123U103801 «Лінгвокогнітивні, лінгвокультурологічні, наратологічні та перекладознавчі аспекти дослідження художніх та нехудожніх типів текстів».

За **мету дослідження** ставимо проведення аналізу англійських ідіом у романі Т. Дж. Рід «Сім чоловіків Евелін Г'юго» та їх українськомовних варіантів перекладу, враховуючи їхні функційні та перекладацькі особливості. Для реалізації мети дослідження визначені наступні **завдання**:

- 1) охарактеризувати ідіоми в сучасній англійській мові;
- 2) дослідити підходи, визначення та класифікації ідіом в англійській мові;
- 3) проаналізувати функційні особливості англійських ідіом у художньому англійськомовному дискурсі;
- 4) охарактеризувати способи перекладу англійських ідіом у романі «Сім чоловіків Евелін Г'юго»;
- 5) визначити труднощі перекладу ідіом українською мовою.

Об'єкт дослідження – ідіоми сучасної англійської мови в оригінальних і перекладних художніх текстах.

Предмет дослідження – функційний та перекладацький аспекти відтворення ідіом у романі Т. Дж. Рід «Сім чоловіків Евелін Г'юго».

Для розв'язання поставлених завдань в роботі застосовано комплексну **методику дослідження**. Для лінгвістичного аналізу використовувалися *описовий* (для визначення та обґрунтування ключових понять дослідження), *порівняльний* (для порівняння автентичних і перекладених ідіом), *контекстуальний* (для визначення контекстів, необхідних для виявлення функційної та перекладознавчої специфіки) та *структурно-семантичний* (для класифікації ідіом) методи дослідження.

Під час роботи з ідіомами для аналізу вихідного тексту та тексту перекладу використовувався *метод перекладацьких трансформацій*.

Матеріалом цього дослідження є англійськомовний текст роману Тейлор Дженкінс Рід «The Seven Husbands of Evelyn Hugo» (2017 р.) та його українськомовний переклад «Сім чоловіків Евелін Г'юго», здійснений Альоною Крупкою (2023 р.).

Наукова новизна дослідження полягає в детальному розгляді ідіом у оригінальному тексті роману «Сім чоловіків Евелін Г'юго» Т. Дж. Рід через призму функційної та перекладацької проблематики.

Практичне значення одержаних результатів. Висновки і результати, отримані в рамках дослідження функціональної та перекладацької проблематики ідіом у англійськомовному художньому дискурсі, становлять новий внесок у загальну теорію перекладу й порівняльної лінгвістики, у можливості застосування її результатів під час навчальних занять з перекладу англійської мови, перекладу художньої літератури, лінгвістичного аналізу тексту, стилістичного вивчення англійської мови, а також у порівняльній лексикології.

Апробація результатів дослідження. Магістерська робота пройшла апробацію: 1) на попередньому захисті магістерських проєктів відповідальної кафедри; 2) на XVI Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції, 17-18 квітня 2025 р. Херсон, Хмельницький: Херсонський національний технічний університет.

Публікації. Основні положення роботи були зазначені в опублікованих тезах:

Полив'яна Я. В. Специфіка перекладу англійських ідіом українською мовою у художніх текстах (на матеріалі роману Д. Овенс «Там, де співають раки»). *Іноземні мови у сучасному комунікативному просторі*: зб. наук. пр. за матер. XVI Всеукр. студ. наук.-практ. конф., Херсон, 17–18 квітня 2025 р. Херсон, Хмельницький : ХНТУ, 2025. С. 174-178.

РОЗДІЛ 1

ІДІОМИ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ:

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Загальна характеристика ідіом в англійській мові

Ідіоми існують у будь-якій мові і містять у собі красу та яскраву образність народної мови. Ідіома є словом або сполученням слів, фразеологізмом, чий зміст не співпадає з буквальним лексичним значенням окремих компонентів.

В англійській мові існує понад 25 000 ідіом [30]. Ці вирази відображають історичний та культурний контексти, тому вони несуть національно-культурні особливості, притаманні саме цій мові, і більшість з них не має еквівалентів у перекладі. Значення англійських ідіом, які не мають аналогів в українській, треба запам'ятати.

На певному етапі вивчення мови особливо важливим стає засвоєння фразеологізмів – мова без них, навіть граматично правильна, звучить дещо сухо й неприродно. Поширеною помилкою є вважати ідіоми лише частиною розмовної мови або плутати їх зі сленгом. Насправді фразеологічні одиниці є невід'ємною частиною мови: вони присутні на всіх рівнях мови – від літературного до повсякденного – та роблять мовлення виразнішим і багатшим.

У рамках англійсько-американської школи не було вироблено єдиного теоретичного базису щодо ідіоматики, теоретичні дослідження у цій сфері представлені дуже фрагментарно [9; 15]. Вивчення ідіом не виділялося в окрему галузь, лише описувалося з погляду різних сфер лінгвістики (граматики, лексичної семантики, трансформаційної граматики тощо), і навіть використовувалося у практиці викладання.

Лексикографічна практика в англійсько-американській традиції була значно ширшою за її теоретичну складову: створено велику кількість словників, практичних посібників та довідників із ідіоматики [39, с. 12].

У наукових працях, підручниках з перекладу та в багатьох статтях зі зіставної лінгвістики вивченню перекладу фразеологічних одиниць було приділено значну увагу. Отримані результати вказують на те, що ефективність досліджень фразеологічної (ідіоматичної) концепції можлива лише за умови детального розгляду її окремих підсистем, які мають спільні, а іноді й характерні особливості, притаманні всій системі.

Лексичний склад сучасної англійської мови як система проявляє особливі, змінювані з часом риси і охоплює:

- опис різноманітних типів слів і методів їх утворення;
- розгляд еквівалентних словесних (стійких) сполучень;
- аналіз частки запозичень із інших мов та їх внесок у збагачення англійського словникового фонду;
- дослідження різних лексичних груп і пластів у сучасній англійській мові, включаючи книжкову та розмовну лексику, термінологію, сленг, неологізми, архаїзми, синоніми, антоніми та ін. [16].

У лінгвістиці ідіома трактується як стійке поєднання слів, загальне значення якого не виводиться із сукупності значень його лексичних компонентів. В іноземних словниках ідіома визначається як «сталій вираз, в якому слова граматично пов'язані, але їхнє значення разом утворює одне ціле» [35] і як «група слів, чиє значення не є очевидним з її складових» [21]. Більшість учених визначають ідіоми як фразові одиниці, чиї значення неможна вилучити з їхніх синтаксичних компонентів [23, с. 79]. При цьому важливими властивостями ідіом є:

- 1) злитість та гнучкість;
- 2) прозорість і розмитість;
- 3) унікальність;
- 4) синтаксична роздільна оформленість та ідіоматичний аналіз;

5) лексичний статус ідіом та їх репрезентація у ментальному лексиконі [23, с. 80-81].

Можна сміливо сказати, що ідіома – це ланцюжок слів, де кожному слову суворо визначено своє місце, водночас загальний зміст ідіоми дослівно абсолютно не складається з конкретних смислових компонентів. Англійська мова, так би мовити, є «ідіоматичною», адже найчастіше усталені вирази, афоризми, приказки нерозривно входять у повсякденність, і людині, мало знайомій з цією мовою або з цією культурою, їх зміст може бути мало зрозумілий або незрозумілий зовсім. Варто зауважити, що ідіоматичні висловлювання та їх використання носіями мови пояснюється якоюсь певною історичною або культурною подією в суспільстві.

Ф. Палмер і Г. Суїт розглядають ідіому як невиведення значення цілого зі значень його компонентів [25]. Однак англійське «*idiom*» тлумачиться кількома значеннями [42], які є ширшими, ніж у вітчизняній лінгвістиці, адже під терміном «ідіома» може розумітися будь-яка одиниця, словосполучення, комбінація слів, афоризм [25] і навіть одне слово.

Хоча ідіоматика в різних національних теоретичних концепціях розуміється по-різному, можна виділити одну загальну частину більшості визначень ідіоми, яка зводиться до трьох ідей: неоднослівність, стійкість та ідіоматичність.

Для ідіом переважно характерна наявність більш-менш живої внутрішньої форми, тому велику роль у виникненні ідіом відіграє образність. Різні точки зору на природу образності, її когнітивний статус і роль у розумінні ідіом, які висловлюються у роботах дослідників-лінгвістів, можна звести до двох концепцій: *концептуально-метафоричної гіпотези* та *гіпотези інтерференції* [27].

Перша гіпотеза базується, насамперед, на роботах Р. Гіббса [28]. Відповідно до неї, образна мотивація ідіом ґрунтується не на конкретних

візуальних уявленнях завдяки буквальному прочитанню ідіоми, а на досить абстрактних способах інтерпретації одних певних сутностей у термінах інших.

Такі способи інтерпретації часто називають «метафоричними моделями». Водночас «гіпотеза інтерференції» пов'язана із дослідженнями К. Каччарі, Р. Руміаті, С. Глаксберга [26]. Відповідно до гіпотези науковців, ідіоматичні вирази породжують у свідомості уявлення, які спираються виключно на буквальні значення їхніх складових. Такі уявлення не залежать ні від метафоричних концепцій, ні від реального змісту ідіоми.

Важливість аналізу ідіом в англійській мові визначається трьома складовими:

1. Ідіоми розкривають державну цивілізацію, розбиваючи її на окремі елементи власного складу. Тексти, з яких вони виведені, часто не мають прямих еквівалентів.

2. Англійськомовні ідіоми відтворюють національну культуру всебічно, застосовуючи всі характерні складові, тобто їх ідіоматичні значення.

3. Ідіоми передають національну культуру через власні образи, оскільки вільно поєднані слова відображають певні звичаї, традиції, типові риси щоденного життя, а також культурні, історичні події та інше [22; 24; 44].

Етимологію ідіом часто можна знайти у словниках, які в деяких випадках дозволяють простежити їхнє походження у діяхронії. Виникнення та вживання ідіоми часто пов'язані з традиціями, звичаями народу, а також з іншими екстралінгвістичними факторами. Так, наприклад, загальноновживана ідіома «*red tape*», що означає «*формальності, які уповільнюють хід справи (тяганина)*», бере свій початок у XVI столітті. Це пов'язано зі звичаєм перев'язувати документи червоною стрічкою, щоб

відокремити їх від інших матеріалів. Відкрити такі папери було дуже важко, що корелює зі значенням ідіоми та її походженням.

Дослідження найрізноманітніших питань мовознавства зачіпає проблему варіювання, яке осмислюється під тим чи іншим кутом зору щодо різних об'єктів дослідження. Тема варіювання розглядається також у аспекті креативного використання мови. Креативність – як усвідомлена (у межах «мови як мистецтва»), і неусвідомлена та ненавмисна (зокрема така, яку можна прийняти за обмовку і навіть безграмотність) – є невід'ємною рисою мовної діяльності [3, с. 41].

Вживання мови передбачає знайомство зі стереотипами і кліше, з мінливою модою на фігури висловлювання – із претензіями на креативність, зафіксованими в народній пам'яті [28], проте поняття креативності виявляється схоже на неймовірність і неможливість: чим менш ймовірним і правдоподібним є слово в певному контексті, тим більшим креативним є речення, яке його включає [28].

Варіювання фразеологізмів може спостерігатися на всіх пластах мови: фонетичному, лексичному, морфологічному і словотвірному, синтаксичному і навіть текстовому. Цей феномен, насамперед, характерний для ідіом, зважаючи на особливості їх граматичної структури (словосполучення або речення) і наявності у них нетривіально кодованої семантичної складової, яка може бути схильною як до старіння, так і «оновлення» [12, с. 105].

Останнє виявляється у переоформленні плану висловлювання та переосмисленні плану змісту. Варіанти ідіом є результатом трансформації або модифікації. Варіантність включає наступні типи змін: трансформація (узуальна та okazійна) та модифікація (креативно-дискурсивна та індивідуально-авторська).

Трансформація – тип варіантності, системно-мовна або субсистемна (регіональна, субстандартна) зміна плану вираження ідіоми, яка зумовлена

можливостями ідіоми як одиниці англійської мови і не веде до порушення семантичної тотожності.

Модифікація – тип варіантності, системно-мовна зміна плану вираження ідіоми, що носить креативно-дискурсивний та індивідуально-авторський характер. При цьому процес модифікації здатний за певних умов призвести до утворення автономної одиниці.

Необхідно провести межу між варіюванням у широкому сенсі, тобто існуванням одиниць, які мають виключно семантичну подібність (синонімія загалом), мають і семантичну подібність, і структурну будову (абсолютна синонімія), і є або варіантами однієї (тотожність), або самостійними, але близькими (подібність), і варіантністю. Остання стосується саме різновидів однієї й тієї ж фразеологічної одиниці [6; 39].

Сформулюємо критерії поділу варіантів і синонімів ідіом.

1. Таксономічний критерій. Синоніми припускають включення до синонімічного ряду одиниць різних типів, тоді як варіанти перебувають у межах одного.

2. Структурний критерій. Синоніми у широкому сенсі можуть мати будь-яку структуру. Ідіоми, синонімічні у вузькому значенні, мають близьку структурну модель, але з помітними відмінностями. Варіанти однієї ідіоми мають схожу структурну модель з незначними відмінностями.

3. Семантичний критерій. Синоніми в широкому розумінні охоплюють усю кількість одиниць, які можуть бути включені в один синонімічний ряд, що зводиться до одного логіко-семіотичного інваріанту. Синоніми у вузькому значенні (абсолютні синоніми) мають одне значення, як і варіанти [22, с. 115-117].

Образні складові синонімічних ідіом можуть бути різні, але ці відмінності не виключають вибору образу з однієї сфери або одного синонімічного ряду. Образні складові варіантів однієї ідіоми близькі або

ідентичні й можуть бути зведені до одного структурно-семіотичного інваріанту як домінанта варіантного ряду [45, с. 110-112].

Із структурного та семантичного критеріїв можна вивести межу варіантності – таке перетворення (модифікацію) ідіоми, результат якого (модифікат) перестає сприйматися мовцями як варіант ідіоми і починає розумітися як автономна синонімічна одиниця. По суті, при утворенні відфразеологічних однослівних дериватів (відфразем) теж можна говорити про перехід із варіантності до синонімії за таксономічним критерієм.

Одним із ключових понять концепції варіювання ідіом є інваріант – тобто збереження ключових елементів фразеологізму під час змін та перетворень; він може бути інтерпретований по різному залежно від контексту [18, с. 74].

До поняття інваріанту близьке поняття ідіоматичної схеми («*idiom scheme*»), запропоноване Р. Гіббсом та Х. Колстоном [28]. Як ілюстрації вони наводять ідіому «*to shake in one's shoes*» – *тремтіти від страху* (букв. «тремтіти у своїх черевиках»), яка має багато лексичних та морфологічних варіантів: *shake/quake/quiver in one's shoes/shoe/boots/boot/Doc Marten* [42].

У всіх цих варіантах ідіома зберігає своє значення, і з цього автори роблять висновок, що стійкість ідіоми (її «семантична ідентичність») забезпечується не стабільністю лексичного складу, а збереженням концептуальної схеми, які лежить в її основі:

- ідіоматичні схеми мають загальний референт;
- мають загальну метафору або метонімію;
- близькі за походженням та значенням компоненти;
- не обов'язково мають будь-яку стійку структуру або конкретні компоненти [28, с. 150].

Очевидно, що кожна ідіома утворює таку схему: інваріанти ідіоми мають різні аспекти.

Синонімічні одиниці (тобто слова та фразеологізми, які належать до одного синонімічного ряду) мають загальний логіко-семіотичний

інваріант. Всі варіанти, всі ознаки реалізації ідіоми можуть бути зведені до структурно-семантичного інваріанту, наприклад, «*витати (літати)*», «*одягнути маску (личину)*». До ознак реалізації входять словозмінна парадигма, трансформації та (потенційно) можливі модифікації ідіоми. Такий інваріант містить інформацію про структурну модель, походження та значення ідіом (у тому числі про критерії сполучення того, що вона означає) [27, с. 512].

Оскільки абсолютні синоніми не тільки близькі за значенням, але й мають одну структурну модель, їхній інваріант у «згорнутому» вигляді містить дані про цю модель, про близькість компонентного складу та структури ідіом (зокрема, валентності – наприклад, «*to know your onions*» / «*бути досвідченим*»). Тому інваріант абсолютних синонімів є структурним.

Саме у фундаментальних особливостях ідіоми, у її формуванні та функціональній діяльності закладене протиріччя, яке відображає різні етапи діалектичного пізнання реальності: переходи від конкретного до абстрактного і навпаки, від абстрактного – до конкретного. Варто наголосити, що ідіоми розглядаються як лексична категорія, яка належить до найскладніших для перекладу [6, с. 15].

Коли слова з вільним змістом стають складовими ідіоми, вони втрачають первісну семантику і набувають нового значення. Тому простий підбір словникових відповідників для кожного компонента недостатній для перекладу ідіом, на чому буде акцентовано увагу в другому розділі дослідження.

1.2. Підходи, визначення та класифікації ідіом

Щонайперше, необхідно зауважити, що в англійському та американському лінгвістичному дискурсі небагато праць, присвячених саме теорії фразеології, і навіть у найвідоміших дослідженнях не

піднімаються такі базові питання, як науково обґрунтовані критерії виокремлення ідіом, співвідношення ідіоматичних одиниць із словами, системність ідіоматичності, її варіативність, методика вивчення ідіом тощо.

Ідіоми походять від вільного поєднання слів, яке використовується в переносному значенні. Згодом останнє втрачається, стирається, і таке сполучення закріплюється як стійке.

Ідіоматичне зрощення є абсолютно неподільним, нерозкладним і стійким поєднанням слів.

Ідіоматична єдність – теж цілісний вираз за значенням і його окремі елементи своїм значенням не дають розуміння самого виразу («*to be striking*» – «*впадати в око*» [1]).

Ідіоматичне поєднання є нероздільним з'єднанням слів-компонентів: як готова одиниця мови ідіоматичне поєднання має чітко визначений лексичний склад («*at the drop of a hat*» – «*миттєво*») [45, с. 138].

Ідіоматичний вираз – це фраза, про значення якої складно, а іноді й неможливо здогадатися, розглядаючи значення окремо взятих слів, з яких вона складається [30, с. 55]. Наприклад, вираз “*to be in the same boat*” [1] можна перекласти дослівно, переклад можна легко інтерпретувати, але ця фраза також має звичайне ідіоматичне вираження: «*I found the job quite difficult at first. But everyone was in the same boat; we were all learning*» [40, с. 115].

У цьому випадку “*to be in the same boat*” [1] означає «*to be in the same difficult or unfortunate situation*», тобто «*бути у такому ж важкому або невдалому становищі*».

Ідіоматичні висловлювання є важливою частиною повсякденного мовлення, і їхнє знання особливо необхідне під час вивчення англійської мови, оскільки вони пожвавлюють мовлення, надають йому виразності, образності, лаконічності [32, с. 39]. Деякі ідіоми є прислів'ями та приказками:

- «*a bird in the hand is worth two in the bush*» – *синиця в руках краще, ніж журавель у небі* [1] (краще мати справу з чимось одним, ніж намагатися отримати набагато більше, ризикуючи втратити все);

- «*too many cooks spoil the broth* – *де багато няньок, там дитя – каліка*» [1] (якщо багато людей залучено до якоїсь справи, вона не буде виконана добре).

Якщо вираз добре відомий, то якась частина його може бути опущена:

«*Well, I knew everything would go wrong – it's the usual story of too many cooks!*» – «*Так, я знав, що все піде неправильно – це звичайна історія про сім няньок!*» [1].

Короткі ідіоматичні вирази застосовуються з особливою метою:

- «*Hang in there*» [45] (надихаючи когось залишатися стійким у важких обставинах).

- «*On your bike!*» [45] (наказуючи комусь піти).

Лінгвісти класифікують ідіоми за кількома напрямками [9; 15; 40].

Іменні (субстантивні) ідіоми. Ідіоми такого типу зазвичай позначають конкретну особу, предмет або явище. Найчастіше вони інтерпретуються у вигляді сполучення «прикметник + іменник», а також у вигляді двох іменників, які з'єднані прийменником. Наприклад:

«*chip of the old block*» – «*копія батька*» [36; 2];

«*on the last leg of one's trip*» – «*фінальна частина поїздки*» [36; 2];

«*better half*» – «*дружина*» [36; 2].

Дієслівні ідіоми. Вони позначають відношення об'єкта чи об'єкта-обставини і можуть мати різноманітні структури. Найпростіші конструкції – це сполучення дієслова з іменником, дієслова разом із допоміжним займенником чи іменником. Наприклад:

«*to hit the nail on the head*» – «*влучити*» [36; 2];

«*search one's mind*» – «*ламати голову*» [36; 2];

«*chew the fat*» – «*базікати*» [36; 2].

Атрибутивні ідіоми означають риси, особливості людини або явищ, предметів:

“all thumbs – незграбний” [36; 2];

“armed to the teeth – бути з усім необхідним» [36; 2];

«blue blood» – «благородного походження» [36; 2].

Прислівникові ідіоми. Цього типу ідіоми часто позначають ознаки, характеристики, якості дій. Наприклад:

«see eye to eye» – «віч-на-віч» [36; 2];

“till the cows come home – дуже довго” [36; 2];

“look like a million – відмінно виглядати» [36; 2].

Модальні ідіоми. Вони служать для виявлення і позначення різного ставлення мовця:

“it's not my cup of tea – це не моє» [36; 2];

“it's another pair of shoes – це зовсім інша справа» [36; 2].

Вигукові. Так само як і вигуки, такі фразеологізми висловлюють волевиявлення, почуття, можуть виступати як окремі неподільні речення:

«keep one's fingers crossed» – «ні пуху, ні пера» [36; 2];

«and how» – «ще й як!» [36; 2];

«like fun» – «як би не так!»; «так я і повірив!»; «ніколи!» [36; 2].

Зв'язкові ідіоми, які служать для зв'язку окремих частин речення або цілих речень, частин зв'язкового тексту:

«all in all» – «загалом» [36; 2];

«all told» – «враховуючи все» [36; 2];

“by & large – взагалі то” [36; 2];

«by the way» – «до речі» [36; 2].

Ідіоми, які описують людей:

“hard as nails – грубий, суворий» [36; 2];

«have green fingers» – «мати золоті руки» [36; 2];

“have a heart of gold – мати золоте серце» [36; 2].

Ідіоми порівняння (similes - *as...as.../ like...*). Ідіоми порівняння переважно використовуються для описи людей, їх зовнішності, характеру, настроїв, процесів тощо. Однак, багато з них також можна застосувати до речей, певних предметів, місць. Наприклад:

«as heavy as lead» – «як свинцем налитий» [36; 2];

“as white as sheet – блідий як простирadlo” [36; 2];

«as proud as a peacock» – «гордовитий, пихатий, важливий як павич» [36; 2];

«as good as gold» – «цінний як золото» [36; 2].

Подвійні ідіоми:

«more or less» – «більш-менш» [36; 2];

«in black and white» – «цілком ясно» [36; 2];

«wait and see» – «поживемо – побачимо» [36; 2];

«sick and tired – роздратований, виснажений» [36; 2].

Граматичні ідіоми – моделі, які:

- 1) мають цілісний семантичний компонент;
- 2) здатні породжувати потенційні ідіоми (протоідіоми).

Список прикладів граматичних ідіом знаходимо у Ч. Філлмора [27, с. 510-511]:

«There goes Charlie again, ranting and raving about his cooking» [27] – «Знову Чарлі, шалено бурмоче та вихваляється своєю кухнею».

«Look who’s here!» [27] – «Дивись, хто тут!»

«What with the kids off to school and all» [27] – «Діти пішли до школи».

«Why not fix it yourself?» [27] – «Чому б тобі самому не полагодити це?»

«He’s not half the doctor you are» [27] – «Він і наполовину не такий лікар, як ти».

«Much as I like Ronnie, I don’t approve of anything he does» [27] – «Хоч мені й подобається Ронні, я не схвалюю нічого, що він робить».

«*He may be a professor, but he's an idiot*» [27] – «Він, можливо, професор, але він ідіот».

«*Him be a doctor?*» [27] – «Можливо, він лікар?»

«*What do you say we stop here?*» [27]– «Що ти кажеш, щоб ми тут зупинилися?»

«*It's time you brushed your teeth*» [27]– «Тобі час почистити зуби».

«*One more and I'll leave*» [27]– «Ще раз, і я піду».

«*No writing on the walls!*» [27]– «Жодних написів на стінах!»

«*That's not big enough of a box*» [27] – «Ця коробка недостатньо велика».

«*It satisfied my every wish*» [27] – «Це задовольняє кожне моє бажання».

Ч. Філлмор називає їх спеціальними граматичними конструкціями (special grammatical constructions) або формальними (по суті, граматичними) ідіомами (formal idioms). Водночас зауважимо, що автор теорії граматики конструкції вводить основні поняття цієї теорії саме на прикладі граматичної ідіоми «*let alone*».

Описуючи функціональні типи англійських граматичних ідіом Ф. Кермак [20] визначає їх функціональність як можливість використання в тих же функціях, що і однослівні вирази, які належать до різних частин мови:

- іменник: «*skeleton in the cupboard*», «*an Indian summer*» [2];
- дієслово: «*take a walk*», «*change horses in midstream*» [2];
- займенник: «*those who*», «*anyone who*» [2];
- прислівник: «*with hands down*», «*in the middle of nowhere*» [2];
- прийменник: «*in order that*», «*as long as*» [2];
- прийменник: «*on behalf of*», «*with the exception of*» [2];
- частка: «*all right*», «*as well*» [2].

Основними параметрами граматичних ідіом є:

1) можливість їх заміни одним словом (багатослівні граматичні ідіоми можуть виступати як еквіваленти одного слова, тобто як окремі частини мови: іменник, дієслово, прислівник тощо);

2) семантична невивідність і цілісність значення (значення граматичних ідіом, як й ідіом взагалі, є не простою сумою значень складових їх компонентів, але і якісним цілим, тобто сприймаються і використовуються як гештальт);

3) контекстна залежність від граматичної конструкції [27, с. 534].

Граматичні явища можуть трансформуватися в ідіоми шляхом метафоричного перенесення. Ідіоматизації граматичних явищ може передувати тривалий процес односпрямованої граматикалізації. Водночас граматичні явища можуть зазнавати контекстно обумовленої ідіоматизації, що призводить до їх гештальтного сприйняття та вживання у процесі комунікації [24].

Нині немає єдиної класифікації ідіом, яка дозволила б повністю вивчити весь аспект такого явища в мові, але, на наш погляд, найвдалішою є тематична класифікація, тому що вона дає загальне уявлення про ті ідіоми та ідіоматичні вирази, які присутні в мові сьогодні. Існування в англійській мові ідіом із використанням різних компонентів надає мові певної емоційної забарвленості, сприяє глибшому вивченню мови, її культури та звичаїв.

1.3. Функціональні особливості англійських ідіом у художньому англійськомовному дискурсі

Одним із джерел збагачення національної фразеології є мова письменника. Мова художньої літератури відрізняється образністю та широким використанням образно-виразних засобів мови.

Функціонування ідіом у творах художньої літератури є однією із актуальних проблем сучасної фразеології. Серед питань, які безпосередньо

належать до цієї проблеми, першочергове значення має вивчення художньо-стилістичних функцій лексико-фразеологічних засобів, використаних письменниками в якості мовного матеріалу художніх творів.

Функція, тісно пов'язана з номінативною функцією, – це когнітивна функція, тобто соціально зумовлене відображення об'єктів реального світу, опосередковане свідомістю, що сприяє їх пізнанню [39, с. 110].

Когнітивна та номінативна функції реалізуються в межах комунікативної функції, утворюючи діалектичну єдність, проте інші функції реалізуються в межах цих функцій. У ній показано ієрархію функціонального аспекту фразеологічної системи. Семантичні функції є волюнтативними (від латинського «*voluntas*» – «воля»), дейктичними, результативними та ін.

Волюнтативна функція – це функція волевиявлення. Дейксис – вказівка на просторову або тимчасову локалізацію дії, явища, події, яка знаходиться щодо точки відліку, актуальна в рамках тієї або іншої мовної ситуації [22, с. 135].

Окрім того, існує індивідуальний дейксис. Орієнтиром може бути людина, місце або час. Відповідно до цього виділяються три типи дейксису: особистісний, просторовий і тимчасовий.

Найважливішою функцією будь-якої одиниці мови, зокрема – ідіоматичної, є прагматична функція, тобто цілеспрямований вплив мовного знака на адресата. Прагматична спрямованість властива будь-якому тексту, який впливає на ідіоми, які використовуються в тексті, чому сприяє їхній значний прагматичний потенціал.

Ідіоми посилюють прагматичну орієнтацію тексту або його частини, тобто контекст. Із цього погляду підвидами прагматичної функції є стилістична, кумулятивна, директивна, оцінна та узагальнююча функції.

Стилістична функція – це особлива, порівняно з нейтральним способом висловлювання, цілеспрямованість мовних засобів задля досягнення мети – стилістичного ефекту із збереженням загального

інтелектуального змісту висловлювання. Стилiстична функція реалiзує у мовленнi конотативнi ознаки iдiоми [39, с. 221]. У мовi є лише стилiстичне забарвлення. Уявлення про це дають позначки та коментарi у стилiстичних словниках, якi, на жаль, ще далекi вiд досконалостi.

Порiвняння iдiоми з її варiативним прототипом допомагає виявити стилiстичне забарвлення.

Iдiоми є частиною лексичного складу будь-якого художнього твору. У процесi розпiзнавання iдiом у художньому дискурсi виникає необхіднiсть аналізу їх функцiй. Наприклад, конфлiкти помiж переносними та буквальними значеннями переважно спонукає автора тексту обiграти певнi образнi, естетичнi, емоцiйно-оцiннi та iншi асоцiацiї або створити гумористичний ефект.

Водночас iдiоми тiсно пов'язанi з певними соцiальними та культурними групами, що дозволяє їх використовувати для визначення прихованих мовних особливостей у тексті. Важливо зазначити, що iдiоми мають виражене стилiстичне забарвлення, яке може варiюватися вiд урочистого до нейтрального або розмовного, а також включати спецiальну лексику чи жаргон.

Бiльш детальне дослiдження iдiом передбачає не лише розгляд значення фразеологiзмiв окремо, але й розумiння того, як їхнє значення змiнюється в залежностi вiд контексту. Саме дослiдження поведiнки iдiом у реальному тексті дозволяє по-справжньому оцiнити когнiтивний потенцiал iдiоматичної одиницi i тi творчi можливостi, якi безпосередньо розкриваються при обiграваннi метафоричного образу, зазвичай, лежать в основi iдiоматичної номiнацiї [31, с. 214].

Залучення iдiоматичних одиниць до авторського розповiдного тексту зазвичай буває викликано пошуками експресiї, бажанням зробити висловлення яскравiшим або переконливiшим. У цих стилiстичних намiрах i кореняться перетворення iдiоматичних одиниць.

Вивчення структурних перетворень ідіоматичних одиниць цікавить як з погляду з'ясування потенційних стилістичних можливостей ідіом у індивідуально-мовленнєвому вживанні, так і з погляду виявлення специфічних їх властивостей як особливих словникових одиниць мови, які стійкі і «рухливі» одночасно.

Скорочення ідіоматичної одиниці – специфічна їх якість, яка виявляється у тенденції до зменшення числа компонентів. Деякі компоненти ідіоматичного виразу можуть опускатися, але при цьому зміст зберігається. Слід наголосити, що у сприйнятті «усіченого» ідіоматичного образу важливу роль відіграє контекст. Це необхідний компонент у сприйнятті всіх видів семантичних та структурних перетворень ідіоматичних одиниць. У межах контексту досить сильним засобом інтенсифікації висловлювання є повтор [44, с. 69].

Універсальні ознаки ідіом виявляються як у їхній семантиці (з точки зору змісту), так і у їхній структурі (з точки зору вираження). У англійській мові через художній дискурс реалізуються універсальні семантичні категорії мови (категорії часу, простору, кількості, міри, інтенсивності, якостей та станів предметів і суб'єктів).

Водночас у семантичному складі ідіоматичного виразу можуть закріплюватися загальнолюдські культурні конотації, пов'язані з певною реальністю навколишньої дійсності, і формуються на основі ідіоматичний образ. Ідіоми здебільшого формуються за допомогою метафор, які черпають значення зі сфер суспільного життя, тому зміни у людській діяльності відображаються й у тематичних групах ідіом [45].

Ідіоматичні одиниці фіксують у тексті значення головних культурних універсалів, які виникли внаслідок окремих подій або сформувалися під впливом соціокультурної динаміки. Національна специфіка ідіом надає їм більшої виразності, конотації, підсилення вислову тощо, а також – додаткові семантичні властивості [40, с. 58].

Вибір ідіоматичних засобів обумовлений завданнями автора художнього тексту. Уміння підбирати ідіоми серед синонімічних за смислом, проте різних за функціонально-стилістичним відтінком, висловів дозволяє досягти поставленої ілюкутивної мети.

Підсумовуючи, варто виділити наступне: теоретичні аспекти дослідження ідіом в англійській мові дозволили проаналізувати різноманітні підходи до класифікацій ідіом. Немає чіткої та єдиної класифікації, однак їх різноманіття дозволяє розглядати ідіоматичні одиниці через призму грамматики та тематики. Дослідження структурних трансформацій ідіоматичних одиниць цікавить як із метою з'ясування їхніх потенційних стильових можливостей у індивідуальному мовленнєвому використанні, так і з метою виявлення характерних їх властивостей як особливих словникових одиниць мови, які одночасно є стабільними і динамічними.

Застосування ідіом у художньо-літературних творах – це одне з найактуальніших завдань сучасної фразеології. Серед проблем, які безпосередньо стосуються цього питання, особливу увагу приділяють дослідженню художньо-стилістичної ролі лексико-фразеологічних засобів, які автори використовують як мовний ресурс у своїх творах.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ІДІОМ У РОМАНІ ТЕЙЛОР ДЖЕНКІНС РІД «СІМ ЧОЛОВІКІВ ЕВЕЛІН Г'ЮГО» УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

2.1. Способи перекладу англійських ідіом у романі

Під час перекладу ідіом, яким притаманна образність, можна виявити певні закономірності. Насамперед це стосується ідіоматичної цілісності з «видимою» внутрішньою формою. Тому виділяються чотири способи їх передачі:

- повне збереження іноземного вигляду;
- часткова зміна образності;
- абсолютна заміна образності;
- повне усунення образності.

Першим способом передаються ідіоматичні одиниці найрізноманітнішої структури, які мають інтернаціональний характер: сталих метафор, а також перифраз, приказок, прислів'їв, крилатих висловлювань та запозичень:

- «*blue stocking*» – «синя панчоха» [1];
- «*in the seventh heaven*» – «на сьомому небі» [1];
- «*body and soul*» – «душею та серцем» [1];
- «*dead letter*» – «мертва буква» [1];
- «*to gild the pill*» – «позолотити пігулку» [1];
- «*the lion's share*» – «левова частка» [1];
- «*to play with fire*» – «гратися з вогнем» [1].

У другому способі зберігається образний склад ідіом під час перекладу, але відбуваються певні лексичні чи граматичні зміни. Можливою є заміна однієї зі складових словосполучення: образної частини

– на іншу, схожу за значенням, або ж зміна додаткової складової – на відмінну:

«*in broad daylight*» – «серед білого дня» [1];

«*in the dead of night*» – «глибокої ночі» [1];

«*white lie*» – «біла ворона» [1];

«*a diamond of the first water* – діамант чистої води» [1].

Складна семантика характерна для ідіоматичних конструкцій, котрі позбавлені образних елементів, у яких емоційно-експресивна складова поєднується з особистою оцінкою реальності. Вирази такого типу можуть функціонувати як модальні слова-вставки, і водночас бути окремими реченнями.

Часто вони мають багатозначність, наприклад:

«*if anything*» – «якщо вже на те пішло»;

«*for that matter*» – «зрештою».

Проблематика розуміння і перекладу цих ідіоматичних одиниць обумовлена, щонайперше, тим, що вони, як ідіоматичне зрощення, не піддаються розбору; по друге, вони односкладові, а їх головний компонент, зазвичай, втрачає лексичне значення. Окрім того, особливо важливим є контекст, який має значний вплив на цю групу фразеологізмів. Через це семантичний спектр таких ідіоматичних одиниць є надзвичайно широким [3, с. 51].

Коли перекладач має слабе ознайомлення з ідіомами англійської мови, йому важко виявити ідіоматичний зворот у перекладеному тексті, що часто призводить до надмірно послівного, тобто буквального відтворення, спотворюючи зміст і викликаючи неправильне сприйняття інформації цільовою аудиторією. Необхідно зазначити, що й перекладач, який не впорався з англійською фразеологією, неодмінно зіткнеться з труднощами, насамперед пов'язаними з пошуком адекватного українського еквівалента до оригінальної ідіоми.

Наступним аргументом є те, що навіть коли в мові оригіналу існує відповідна ідіома, перекладач змушений шукати альтернативні засоби передачі сенсу, бо такий зворот може не підходити до конкретного контексту. Отже, необхідно пам'ятати, що схожі вирази в англійській та українській мовах часто різняться за оцінною конотацією.

Водночас при роботі з ідіоматичною одиницею перекладач повинен не лише точно передати її лексичне значення, а й зберегти емоційно-експресивні риси, оцінну конотацію та функціонально-стилістичну специфіку. Одна з причин, яка ускладнює переклад ідіоми, полягає у її національній особливості.

Матеріалом дослідження є історичний любовний роман «Сім чоловіків Евелін Г'юго» [38] американської письменниці Тейлор Дженкінс Рід, котрий опубліковано в 2017 році. Твір здобув широку популярність і став міжнародним бестселером *New Yor Times*, а також отримав велику кількість схвальних відгуків і був високо оцінений критиками за глибокий психологізм, актуальну соціальну тематику й складність побудови персонажів. Авторка порушує такі теми як слава, кар'єра й ціна успіху, кохання, гендер, ідентичність і самореалізація. Мова твору жива й сучасна, багата на різноманітні художні засоби, ідіоми та фразеологізми.

Українською мовою роман переклала А. Крупка (в українській версії «Сім чоловіків Евелін Г'юго») [13]. Твір є яскравим прикладом використання широкого спектра засобів вираження, завдяки чому зазначений твір став цінним матеріалом для нашого дослідження. Авторка роману частіше всього вдається до ідіом та порівняльних зворотів:

«*a bit like an ostrich*» [38] – «схожа на страуса» [13];

«*something like a triple take*» [38] – «з відкритим ротом та виряченими очима» [13];

«*like a no-brainer*» [38] – «це здається безглуздом» [13];

«*I would be an absolute moron to walk away from this*» [38] – «я буду абсолютною ідіоткою, якщо відмовлюся» [13].

Кожна ідіома має свою індивідуальну особливість та образно-емоційну виразність в тексті оригіналу. У романі ідіоматичні одиниці є важливим компонентом стилістичної складової змісту. Тому при перекладі цих стійких зворотів важливо зберегти не лише експресію, а й колорит оригіналу:

«There is no way that I have just walked into a situation in which one of the most intriguing people alive is offering me the story of her life for no reason» [38]. – *«Неможливо, щоб я щойно потрапила у ситуацію, коли одна з найбільш інтригуючих людей без жодної причини пропонує мені історію свого життя»* [13].

Значення ідіоми неможливо визначити за значеннями окремо взятих слів, які входять до її складу. Саме тому ідіоматичну одиницю не можна перекласти дослівно.

На основі розглянутих класифікацій в теоретичному розділі виділяємо свою власну класифікацію, яка включає такі методи перекладу ідіом:

1. Підбір еквівалента, при якому ідіома оригіналу за образом, фразеологічним значенням, структурно-граматичною організацією, компонентним складом і стилістичним забарвленням повністю збігається з ідіомою української мови, або відрізняється від вихідної ідіоми за будь-яким із показників: інші компоненти, зміни форми, зміна синтаксичної побудови, інші морфологічна віднесеність і сполучуваність.

2. Підбір аналога, при якому ідіома українською мовою має спільне значення з ідіомою тексту роману, але побудована на іншій словесно-подібній основі.

3. Калькування, у якому складові ідіоми англійської мови замінюються їх буквральними відповідностями українською мовою.

4. Лексичний переклад, при якому у оригінальному тексті поняття позначається ідіомою, а в мові перекладу – лексемою.

5. Описовий переклад, у якому значення ідіоми передається із допомогою розгорнутого опису.

6. Контекстуальний переклад, у якому ідіомі підбирається така відповідність, логічно пов'язана з нею і відмінна від словникової, яка підходить цьому контексту.

7. Комбінований переклад, у якому ідіомі дається переклад, близький до оригіналу (наприклад, шляхом калькування), а дужках наводиться пояснення.

Ця класифікація найповніше відображає можливі способи перекладу ідіоматичних одиниць, які є актуальними при перекладі роману «Сім чоловіків Евелін Г'юго» [13].

Цікавим з погляду перекладу є фразеологічне зрощення, вжите неодноразово авторкою під час створення образу своїх персонажів:

«*We were kindred spirits in that regard*» [38]. – «У цьому плані ми були спорідненими душами» [13].

«*The whole nine yards*» [38]. – «Всі дев'ять ярдів» (від початку й до кінця) [13].

«... *and when I'm anxious, the first thing to go is my appetite...*» [38]. – «...і коли я хвилююся у мене зникає апетит...» [13].

«*My mom lets out what can only be described as a cackle*» [38]. – «Моя мама випускає те, що можна описати лише як регіт» [13].

Ідіома надає образам гумористичне забарвлення і є цікавим прикладом авторського перетворення виразних одиниць мови. Фразеологічні зрощення «*We were kindred spirits in that regard*» поєднуються в один експресивний зворот. Прийом контамінації, що передбачає поєднання кількох фразеологічних одиниць, демонструє своєрідність аналізованого оригінального тексту [38] і його перекладу українською мовою [13].

Кожен переклад фразеологічних зрощень характеризується унікальністю й залежить від контексту речення:

«I don't say anything for a moment, weighing the pros and cons, as I chew the massive chunk of cheese I just put in my mouth» [38]. – «Я мовчу якусь мить, зважуючи всі за і проти, поки жую величезний шматок сиру, який щойно поклав до рота» [13].

«And I had been looking for a way to introduce myself to you that wasn't quite so out of the blue, quite so shocking» [38]. – «І я шукав спосіб представитися тобі, який не був би таким несподіваним, таким шокующим» [13].

Переклад ідіоматичних поєднань вимагає лексичного або контекстуального відтворення ідіом українською мовою:

«But then Harry set me up on a date with Don Adler, and I forgot why I would ever have resented the idea in the first place» [38]. – «Але потім Гаррі влаштував мені побачення з Доном Адлером, і я забула, чому взагалі могла б обурюватися цією ідеєю» [13].

«I look down to see that I have been doodling a cube over and over with my blue pen» [38]. – «Я дивлюся вниз і бачу, що малюю кубик у своєму записнику знову і знову» [13] (калькування)

«After you take the dress off slowly, you have to let him look at your breasts for as long as he wants to» [38]. – «Після того, як повільно знімете сукню, ви повинні дозволити йому дивитися на ваші груди так довго, як він того захоче» [13] (переклад за допомогою аналога).

«That's how those diamonds made their way onto Celia's neck, the large center ruby resting at the top of her breasts» [38]. – «Ось як ці діаманти потрапили на шию Селії, а великий центральний рубін лежав у верхній частині її грудей» [13] (переклад за допомогою еквівалента).

Використання опису передбачає відсутність еквівалентів та аналогів ідіоматичних одиниць в українській мові та неможливістю здійснення дослівного перекладу. Завдання передачі та пояснення сенсу ідіоми виконується завдяки описовому перекладу.

«They admitted they were having an affair late last year when they were caught in flagrante while Evelyn was still married to Rex North» [38]. – «Вони зізналися, що почали свій роман наприкінці минулого року. Їх спіймали на місці злочину, коли Евелін ще була одружена з Рексом Нортон» [13].

«Harry and John were in love. Celia and I were sky-high» [38]. – «Гаррі та Джон були закохані. Ми з Селією теж» [13].

Перекладач А. Крупка [13] загострює увагу на почуттях героїв та створює їх образ за допомогою слова *«теж»*, однак той момент, що героїні були *«піднесені від щастя»*, не уточнюється. Цей приклад перекладу не є вдалим, оскільки в українській мові існує аналог англійської ідіоми (бути на сьомому небі), який дозволяє зберегти колорит і образність оригіналу без втрати сенсу компонентів.

У результаті нашого дослідження отримано такі результати. Серед ідіом найчисленнішою групою є ідіоматичні поєднання. Це пояснюється тим, що ці ідіоми не мають особливої національної специфіки, але вони найпоширеніші й дуже часто використовуються носіями в англійській мові, оскільки виражають повсякденні предмети та явища. Тому вони притаманні аналізованому тексту роману Тейлор Дженкінс Рід.

При перекладі ідіоматичних одиниць використані такі способи: підбір еквівалента, підбір аналога, калькування, лексичний переклад, описовий переклад, контекстуальний переклад та комбінований переклад, який полягає в одночасному використанні калькування та описового методу.

При перекладі ідіом роману «Сім чоловіків Евелін Г'юго» часто використовується і лексичний метод перекладу [13]. Це пояснюється тим, що для ідіоми англійською мовою в більшості випадків можна знайти слово в українській мові, яке відповідає виразу мовою оригіналу за змістом та стилістичним забарвленням.

Також у перекладі часто використовуються калькування та контекстуальний метод. Калькування дозволяє відобразити особливості

стилю авторки та запобігти втратам, а використання контекстуального методу пов'язано з тим, що часто словниковий переклад ідіоми не підходить для конкретного контексту. Найрідше ідіоми в романі перекладаються комбінованим шляхом, оскільки їх можна відтворити українською мовою більш коротко і передати образність іншими способами.

Ідіоматичні зрощення в більшості випадків перекладаються шляхом підбору аналога, ідіоматичні єдності – описовим методом, а ідіоматичні поєднання – калькуванням та лексичним методом. Це пояснюється тим, що ідіоматичні зрощення національно специфічні і мають яскраве стилістичне забарвлення. Знаючи їх значення, легко підібрати відповідну за змістом та забарвленням аналогічну ідіому українською мовою.

Переклад ідіоматичних єдностей описовим методом пов'язаний з відмінностями мовних реалій англійської та української мови й використовується для полегшення сприйняття. Ідіоматичні поєднання найчастіше перекладаються за допомогою калькування та лексичного методу, тому що їх значення легко зрозуміти і слова, які входять до складу цієї ідіоми, часто перекладаються словами в прямому значенні.

Однак дуже важливу роль відіграє саме контекст, оскільки часто словникове значення не підходить для певної ситуації.

2.2. Труднощі перекладу ідіом українською мовою

Текст роману «Сім чоловіків Евелін Г'юго» [13] «рясніє» ідіомами. Як сигнал реалізації образно-оцінного потенціалу тексту, ідіоми окреслюють коло змістовних інтерпретацій художньої інформації, оскільки мікротекст часто є розгортанням семантичної структури ідіоматичної одиниці.

Відносини між текстом та ідіомами можна вважати відносинами взаємної іррадіації. Текст прогнозує та зумовлює появу ідіом. Водночас

останні виконують у тексті різні комунікативні завдання, служать засобом когезії та інтеграції тексту, формують експресивно-емоційну тональність розповіді.

Стилістичне використання ідіом у тексті роману «Сім чоловіків Евелін Г'юго» є творчим. У тексті ідіоми зустрічаються як у незмінній, усталеній формі, так і у трансформованому вигляді, з новими експресивно-стилістичними якостями, з іншим значенням та структурою.

На наше переконання, насамперед широке використання ідіом у тексті твору, що є відмінною особливістю стилю авторки, розкриває концептуальні особливості художньої інформації. Слід окремо розглядати питання про те, як передати ідіоми у рівнозначному (або адекватному) вигляді.

Ця проблема тісно пов'язана з порівняльною стилістикою, яка виходить за межі простого порівняння окремих, навіть стилістично позначених мовних одиниць – слів, словосполучень, речень, – а досліджує текст як вищу комунікативну одиницю, що охоплює певні умови, цілі й завдання спілкування, зміст і форму повідомлення, а також взаємини учасників комунікації [11; 14].

Для аналізу художнього перекладу поняття зіставної стилістики важливі тому, що дозволяють визначити доцільність тих чи інших перетворень оригіналу щодо перекладу, і навіть ступінь еквівалентності в перекладі.

У пошуках шляхів найбільш адекватного перекладу ідіом у романі «Сім чоловіків Евелін Г'юго» з англійської мови українською важливу роль відіграє їхня типологічна характеристика, тобто ступінь їхньої семантичної спаяності, а також їхня функція в тексті [8; 9; 10]. При цьому першим кроком є їхня ідентифікація, тобто виявлення семантичної єдності на фоні тексту.

Для ідіоматичних зрощень характерна національна специфічність їхнього сенсу. Зазвичай, буквальний переклад таких одиниць призводить

до нісенітничі або до очевидної неблагозвучності варіанта перекладу. Аналіз передачі ідіом цього виду у перекладі свідчить про те, що перекладачеві найчастіше доводиться підбирати аналоги, побудовані в іншому образі, як у прикладі:

«Life in Hollywood is a bell curve, and I had prolonged my time at the top for as long as possible» [38]. – «Життя в Голлівуді – це дзвоноподібна крива, і я продовжувала свій час на її вершині настільки довго, наскільки це було можливо» [13].

Метою використання аналога є бажання передати, крім сигніфікативного та денотативного аспектів, специфіку конотативного компонента значення: складність ситуації, яку представляє життя героїні в Голлівуді.

Існують окремі випадки, коли для однієї з мов відсутні аналогічні ідіоми, в цьому випадку при перекладі використовуються близькі за змістом висловлювання. Наприклад, англомова ідіома *«all my love»* [38], дослівно перекладається українською мовою як *«вся моя любов»*. При дослівному перекладі зміст виразу втрачається, тому виникає необхідність підбору еквівалентного виразу, що відповідає лінгвокультурним реаліям україномовного соціуму – *«кохаю всім серцем»* [13].

Варто зауважити, що в усталених метафоричних виразах, подібно до ідіоматичних зрощень, загальний алегоричний зміст переважає над буквальним значенням окремих слів. Прагнення зберегти такі метафори в перекладі для того, щоб не втратити національно-опосередковану специфічність їх сенсу, що призводить до малозрозумілих буквалізмів. Головними факторами на користь адекватного перекладу є:

- збереження мети комунікації;
- мовний досвід перекладача;
- його сприйняття;
- арсенал засобів передачі тексту,
- інтуїція;

- творчий підхід [6].

Для роману та авторської мови характерне застосування вже існуючих у мові ідіом. Хорошому перекладачу необхідно не просто розуміти сенс тексту роману, але й мати багаті знання української мови. Як в англійській мові, так і в українській існують свої правила. В англійській один порядок слів, в українській – другий:

«It takes everything I have not to take it back, not to apologize profusely» [38]. – *«Мені потрібно все, щоб не забрати це назад, не вибачатися щиро»* [13].

Переклад ідіом роману «Сім чоловіків Евелін Г'юго» не повинен обмежуватись пошуком лексичного чи семантичного еквівалента. Слід враховувати текстоутворюючі потенції ідіоматичних одиниць, мікро- та макроконтекст, конотативні аспекти тощо.

Отже, формальна еквівалентність, яка заснована на найбільш близьких у структурно-типологічному відношенні відповідності мови джерела та мови перекладу, не завжди виправдана у художньому перекладі. Адекватним є той переклад, який найбільше передає образно-емоційну структуру оригіналу.

Проаналізувавши проблему перекладу ідіом, доречно зауважити, що фразеологічний фонд завдяки переважанню експресивного компонента у значенні одиниць найбільшою мірою відображає лінгвокультурну специфіку. В основі ідіом лежать різні образи, зумовлені історичним розвитком чи особливостями культури народу.

В українській мові є власні, унікальні засоби, які й допомагають відображати у мові її самобутність та культуру. Переклад ідіом, на жаль, викликає певні труднощі для перекладача, що пояснюється їхньою образністю, експресивністю та лінгвокультурною специфікою, інтерпретує мовну картину світу. Не існує поки що готових алгоритмів для перекладу ідіом. Тому необхідно детальне дослідження різних груп ідіом та розробки методів і прийомів їхнього перекладу.

Якість перекладу тексту А. Крупки залежить від її суб'єктивної думки перекладача, її розуміння тексту та наявності словникової відповідності у мові перекладу. Практична сторона дослідження показала, що домінантним способом перекладу є відносний еквівалент. Однак для адекватного перекладу важливо правильно зрозуміти значення ідіоми. Звідси випливає, що важливою умовою коректного перекладу ідіом є акуратний, творчий підхід у роботі відповідно до англійського прислів'я *«look before you leap – 7 разів відміряй, один раз відріж»* [1].

Отже, підсумовуючи практичні результати аналізу ідіом твору “Сім чоловіків Евелін Г'юго” Т. Дж. Рід, наголосимо, що на основі всіх відомих класифікацій виділено власну класифікацію, яка включає такі методи перекладу аналізованих ідіом: підбір еквівалента, підбір аналога, калькування, лексичний переклад, описовий переклад, контекстуальний переклад, комбінований переклад. Ця класифікація найповніше відображає можливі способи перекладу ідіоматичних одиниць, які є актуальними при перекладі англомовного твору.

Різноманітність ідіом, широка класифікація способів їх перекладу не можуть не викликати труднощі їх відтворення українською мовою. Зокрема для ідіоматичних зрощень характерна національна специфічність їхнього сенсу.

Зазвичай, буквальний переклад таких одиниць призводить до нісенітниць або до очевидної неблагозвучності варіанта перекладу. Аналіз передачі ідіом цього виду у перекладі свідчить про те, що перекладачу найчастіше доводиться підбирати аналоги, які побудовані в іншому образі, але можуть нести смисловий характер.

Водночас для роману та авторської мови характерне застосування вже існуючих у мові ідіом. Хорошому перекладачу необхідно не просто зрозуміти сенс тексту роману, але й мати багаті знання української мови. Стилiстичне використання ідіом у тексті роману “Сім чоловіків Евелін Г'юго” є творчим. У перекладеному тексті А. Крупки ідіоми зустрічаються

як у незмінній, усталеній формі, так і у трансформованому вигляді, з новими експресивно-стилістичними якостями, з іншим значенням та структурою.

ВИСНОВКИ

Отже, дослідивши теоретично-методологічні аспекти вивчення ідіом, виявлено, що лексичний склад сучасної англійської мови як система проявляє особливі, змінювані з часом риси і охоплює опис різноманітних типів слів і методів їх утворення; розгляд еквівалентних словесних (стійких) сполучень; аналіз частки запозичень із інших мов та їх внесок у збагачення англійського словникового фонду; дослідження різних лексичних груп і пластів у сучасній англійській, включаючи книжкову та розмовну лексику, термінологію, сленг, неологізми, архаїзми, синоніми, антоніми та ін.

Будь-який мовний рівень починається з виокремлення його одиниць шляхом сегментації мовленнєвого потоку (речення, слова, ідіоми). Ці мовні одиниці лягли в основу відповідних рівнів мови, функціонування яких не викликає жодних заперечень. Ідіоми як мовні одиниці, виокремлюються таким же способом, але ставити їх в один ряд з іншими мовними знаками неправомірно й нелогічно, адже вони мають властиві лише їм специфічні категоріальні ознаки. Чітке визначення цих ознак і властивостей, а також функцій, є надто важливим, оскільки без їх знання неможливо виділити ідіоми як одиниці мови, з одного боку, з іншого, говорити про закономірності їх використання в мовленні, зокрема – в художньому дискурсі.

У лінгвістичній науці ідіома розглядається як усталене сполучення слів, чия загальна семантика не впливає з сукупного значення її лексичних складових. На формування ідіоми впливає семантична цілісність, злитість значень окремих лексем. Таке злиття наближає ідіому до окремого слова. Етимологічну інформацію щодо ідіом часто можна знайти у словниках, які інколи дозволяють простежити їхнє історичне походження у діяхронії. Походження та використання ідіом зазвичай

зв'язуються з традиціями, звичаями народу та іншими позалінгвістичними факторами.

У фундаментальних особливостях ідіоми, у її формуванні та функціональній діяльності закладене протиріччя, яке відображає різні етапи діалектичного пізнання реальності: переходи від конкретного до абстрактного і навпаки, від абстрактного – до конкретного. Варто наголосити, що ідіоми розглядаються як лексична категорія, яка належить до найскладніших для перекладу.

Коли слова з вільним змістом стають складовими ідіоми, вони втрачають первісну семантику і набувають нового значення. Тому простий підбір словникових відповідників для кожного компонента недостатній для перекладу ідіом.

На цей час не встановлено єдиної класифікації ідіом. Однак у дослідженні розглянуто: іменні (субстантивні) ідіоми, дієслівні, атрибутивні, прислівникові, модальні, зв'язкові, ідіоми порівняння, подвійні ідіоми, ідіоми опису людей. Окрему увагу приділено граматичним ідіомам. Ідіоматичні вирази є важливою частиною повсякденного мовлення, і їхнє знання особливо необхідне при вивченні мови. Вони пожвавлюють мову, надають їй виразності, образності, лаконічності. Деякі ідіоми є яскравими виразами, до них можна віднести прислів'я та приказки.

Матеріалом для дослідження слугував текст роману «Сім чоловіків Евелін Г'юго» американської письменниці Тейлор Дженкінс Рід та його українськомовний переклад. Кожна аналізована ідіома твору має індивідуальну особливість та образно-емоційну виразність в тексті й характеризує авторський стиль. У романі ідіоматичні одиниці є важливим компонентом стилістичної складової тексту. Тому при перекладі цих стійких зворотів важливо зберегти експресію та колорит оригіналу.

На основі всіх відомих класифікацій виділено власну класифікацію, яка включає такі методи перекладу аналізованих ідіом: підбір еквівалента,

підбір аналога, калькування, лексичний переклад, описовий переклад, контекстуальний переклад, комбінований переклад. Ця класифікація найповніше відображає можливі способи перекладу ідіоматичних одиниць, які є актуальними при перекладі англомовного твору.

Безумовно різноманітність ідіом, широка класифікація способів їх перекладу не можуть не викликати труднощі їх відтворення українською мовою. Зокрема для ідіоматичних зрощень характерна національна специфічність їхнього сенсу. Зазвичай, буквальний переклад таких одиниць призводить до нісенітничі або до очевидної неблагозвучності варіанта перекладу. Аналіз передачі ідіом цього виду у перекладі свідчить про те, що перекладачеві найчастіше доводиться підбирати аналоги, побудовані в іншому образі. Водночас для роману та авторської мови характерне застосування вже існуючих у мові ідіом. Перекладачу необхідно не просто розуміти сенс тексту роману, але й мати багаті знання української мови. Стилiстичне використання ідіом у тексті роману «Сім чоловіків Евелін Г'юго» є творчим. У тексті ідіоми зустрічаються як у незмінній, усталеній формі, так і у трансформованому вигляді, з новими експресивно-стилiстичними якостями, з іншим значенням та структурою.

Найпоширенішими серед виявлених ідіом є ідіоматичні поєднання. Це пояснюється тим, що ці ідіоми не мають особливої національної специфіки, але вони найпоширеніші й дуже часто використовуються носіями в англійській мові, оскільки виражають повсякденні предмети та явища. Тому вони притаманні аналізованому тексту роману Тейлор Дженкінс Рід.

У тексті ідіоми зустрічаються як у незмінній, усталеній формі, так і у трансформованому вигляді, з новими експресивно-стилiстичними якостями, з іншим значенням та структурою. Безумовно широке використання ідіом у тексті твору, що є відмінною особливістю стилю авторки, розкриває концептуальні особливості художньої інформації.

Ідіоматичні поєднання найчастіше перекладаються за допомогою калькування та лексичного методу, тому що їх значення легко зрозуміти і слова, які входять до складу цієї ідіоми, часто перекладаються словами в прямому значенні. Однак дуже важливу роль відіграє саме контекст, адже часто словникове значення не підходить для певної ситуації за сюжетом у романі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Англо-американські прислів'я та приказки (English-American Proverbs and Sayings). Тернопіль, 2008. 224 с.
2. Англо-український фразеологічний словник. English-Ukrainian Phrase-Book : близько 30000 фразеол. виразів / уклад. К. Т. Баранцев. 2-ге вид., випр. Київ : Знання, 2005. 1056 с.
3. Баран Я. А., Зимомря М. І. Теоретичні основи фразеології. Ужгород, 1999. 176 с.
4. Зубрицький Р. Я., Вірстюк О. Д. Особливості прагматичних ідіом в англійській мові та специфіка їх перекладу на українську мову. *Закарпатські філологічні студії* / редкол. : І. М. Зимомря (голов. ред.), М. М. Палінчак, Ю. М. Бідзіля та ін. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2024. Т. 1, вип. 33. С. 168-173.
5. Комар Л. Фразеологія як наука та її предмет дослідження. *Молодь і ринок*. 2011. № 3. С. 128-132.
6. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу. Вінниця : Нова книга, 2003. С. 15-16.
7. Кочерган М. П. Загальне мовознавство: підручник. Київ : Академія, 2003. 464 с.
8. Мизин Т. О. Синтаксичні та семантичні характеристики прагматичних ідіом. *Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна. Іноземна філологія*. 2017. №85. С. 132-138.
9. Мишак О. О. Прагматичні ідіоми в сучасній англійській мові. *Вісник Дніпропетровського університету ім. Альфреда Нобеля. Серія «Філологічні науки»*. 2012. № 2 (4). URL: <https://phil.duan.edu.ua/images/PDF/2012/2/26.pdf>.
10. Нагорна О. О. Етнокультурні особливості семантики англійських фразеологізмів (на матеріалі британського варіанту англійської мови) :

автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. О., 2008. 21 с.

11. Остапенко В. І. Функціонально-стилістичні особливості англійських фразеологізмів з біблійним компонентом. Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки. 2009. Вип. 20. С. 471-475.

12. Павленко Н. О. Структурно-семантичні особливості ідіом-номінацій людини за її характером. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2019. Т. 1. Вип. 10. С. 104-109.

13. Рейд Тейлор Дженкінс. Сім чоловіків Евелін Г'юго. Переклад А. Крупки. Артбукс. 2023. URL: <https://uabook.com.ua/book/sim-cholovikiv-evelin-g-yugo>.

14. Словник фразеологізмів української мови / [укл. В. М. Білоноженко, І. С. Гнатюк, В. В. Дятчук та ін.]. Київ : Наук. думка, 2008. 1104 с.

15. Смаглій В. М. Аналіз особливостей англійських фразеологізмів і їхнього перекладу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер. : Філологія. 2015. №17. Том 2. С. 76-78.

16. Biber D., Reppen R. What Does Frequency Have to Do with Grammar Teaching? *Studies in Second Language Acquisition*, 24 (2). 2002. P. 199-208.

17. Campbell I. Science Fiction in Translation. Perspectives on the Global Theory and Practice of Translation. Springer International Publishing, 2022. 359 p.

18. Catford J. C. A Linguistic Theory of Translation. Oxford University Press, 2005. 103 p.

19. Cermak F. Substance of Idioms: Perennial Problems. Lack of data or Theory. *International Journal of Lexicography*, 2001. 14 (1). P. 1-20.

20. Čermák J. Shromáždím hluboký ze slov svých hvozd...': k možnostem překladu anglické středověké poezie ["I will gather deep woods of my words": On the translation possibilities of English medieval poetry //

R. Tomášková (ed.), *Translatologica Ostraviensia: Sborník z konference Den s překladem*. Ostrava : Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 2007. P. 29-36.

21. Collins English Dictionary and Thesaurus. Major new edition. Glasgow: Harper Collins Pub, 2015. 982 p.

22. Colson J. *Cross-Linguistic Phraseological Studies: An Overview. Phraseology : An interdisciplinary perspective* [ed. by S. Granger and F. Meunier]. Amsterdam : John Benjamins, 2008. 423 p.

23. D'Arcais Giovanni B. Flores. *The Comprehension and Semantic Interpretation of Idioms. Idioms: processing, structure, and interpretation* / ed. by C. Cacciari, P. Tabossi. Hillsdale, N. J. : L.Erlbaum Associates, 1993. P. 79 - 98.

24. Davies Ch. *Divided by a Common Language. A Guide to British and American English*. Boston. N. Y. : Mayflower Press, 2005. 241 p.

25. Dewayanti D. P. S. P., Margana M. *The Impact of Contextual Understanding on Neural Machine Translation Accuracy: A Case Study of Indonesian Cultural Idioms in English Translation. Englisia : Journal of Language, Education, and Humanities*, 12 (1), 2024. P. 223-236.

26. Donthi S., Spencer M., Patel O., Doh J., Rodan E., Zhu K., O'Brien S. *Improving LLM abilities in idiomatic translation*. Cornell University : arXiv, 2024. P. 1-10.

27. Fillmore C., Kay P., O'Connor C. *Regularity and Idiomaticity in Grammatical Constructions: The Case of 'Let Alone'*. *Language*. 1988. Vol. 64, P. 501-538.

28. Gibbs R. W. *Skating on Thin Ice. Literal Meaning and Understanding Idioms in Conversation. Memory and Cognition*. 1986. № 8. P. 149-156.

29. Granger S. *Phraseology: An Interdisciplinary Perspective*. Ed. by S. Granger, F. Meunier Amsterdam : John Benjamins, 2008. 423 p.

30. Kavka S., Zibert J. *Glimpses on the History of Idiomaticity Issues. Skase Journal of Theoretical Linguistics*. 2004. Vol. 1 (1). P. 54-66.

31. Lakoff G. The Contemporary Theory of Metaphor. *Metaphor and thought* / ed. by A. Ortony. Cambridge, 1993. P. 202-251.
32. Langacker R. W. Concept, Image and Symbol : The Cognitive Basis of Grammar. De Gruyter Mouton, 2001. 411 p.
33. Langlotz A. Idiomatic Creativity: A Cognitive-Linguistic Model of Idiom – Representation and Idiom-Variation in English. Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2006.
34. Longman Dictionary of Language and Culture / Ed. by B. Duckett. 3rd revised edition. Harlow : Longman (Pearson), 2005. 1680 p.
35. Matthews P. H. The Concise Oxford Dictionary of Linguistics. Oxford ; New York : Oxford University Press, 2007. 468 p.
36. Merriem-Webster's Advanced Learner's English Dictionary. New-York : Merriem-Webster. Inc, 2008. 2032 p.
37. Patrick Robinson Nimitz Class. Century Books Limited, 1997. 541 p.
38. Reid Taylor Jenkins. The Seven Husbands of Evelyn Hugo. 2017. 396 c.
39. Roos E. Idiom und Idiomatik: Ein sprachliches Phänomen im Lichte der kognitiven Linguistik und Gestalttheorie. Aachen: Shaker Verlag, 2001. 368 s.
40. Spears R. McGraw-Hill's Essential American Idioms Dictionary. NY : The McGraw-Hill Companies, Inc., 2007. 276 p.
41. Yousef T. Literary Translation: Old and New Challenges. *International Journal of Arabic-English Studies (IJAES)*, 2012. Vol. 13. P. 49 - 64.
42. Webster N. A Grammatical Institute of the English Language. Comprising, an Easy, Concise and Systematic Method of Education; Designed for the Use of Schools in America. in Three Parts. Part 2. Gale Ecco, Print Editions, 2010. 194 p.
43. West A. The elements of English grammar. Toronto : University of Toronto Libraries, 2011. 316 p.

44. Wotjak B. Sage und schreibe: Dt. Phraseologismen in Theorie und Praxis / B. Wotjak, M. Richter. 2., durchges. Aufl. Leipzig etc. : Langenscheidt Verl. Enzyklopädie, 1988. 150 S.

45. Wright J. Idioms Organizer. Organised by Metaphor, Topic and Key Word. Ed. by J. Hill and M. Lewis. Boston: Thompson Heinle Global ELT, 2002. 293 p.